

A Magyar tanárok Egyesületének véleménye a

Nemzeti alaptanterv tervezetéről

Előljáróban leszögezzük, hogy a tervezet mind egészében, mind tantárgyunkat érintő részében számos előremutató, oktatási rendszerünk eredményességét, a kor kihívásaira válaszolni tudó fiatalok nevelését előmozdító, a nemzeti közösség sikerességét szolgáló elemet, törekvést, elvet fogalmaz meg. Ugyanakkor a törvényi környezet, a műfajtévesztés, az általános elvekkel élesen szembenálló, azok megvalósítását lehetetlenné tévő aprólékos központi szabályozás eleve lehetetlenné teszi azt, hogy az új alaptanterv jótékony hatását kifejthesse. A 2019 őszére tervezett bevezetés pedig másik záloga a garantált kudarcnak.

Erények

1. A tervezet általános erényei

Egyesületünk nem vállalkozhat a 230 oldalas tervezet egészének elemzésére, általános pedagógiai-oktatáspolitikai célkitűzéseinek is csak egy-egy elemére reflektál.

Örvendetes, hogy a tanterv gyermek- és kompetenciaközpontú, és a megelőző nemzeti alaptantervvel ellentétben nincsenek benne átpolitizált, átideologizált szövegek, ami természetesen nem azt jelenti, hogy nem képvisel értékrendet, nincs ember- és közösségképe. Kiemelkedően jó a tervezetnek *A tanítás és tanulás alapelvei* című (1.3) fejezete. Mindaz, amit az aktív tanulásról, a megfelelő tanulási környezetről, a tanulói sokféleség figyelembevételéről, a személyre szabott tanulásról és differenciált oktatásról mond, az **az iskola korszerű kultúrájának vázlata**, a hatékony iskolarendszer működtetésének alapvetése.

2. A magyar nyelv és irodalom tantárgy (Anyanyelvi kommunikáció és irodalmi műveltség) tervezetének erényei

A 2018-as tervezet a 2012-esnél szemléletileg **korszerűbb és szakszerűbb**. A főhangsúlyt az anyanyelvi kompetencia fejlesztésére veti, s ezen belül helyezi el az műértés és az irodalmi alpműveltség elsajátításának célját. Nyomatékosan beszél „a belső motivációra épített

MAGYARTANÁROK EGYESÜLETE

1053 Budapest, Károlyi utca 16. (Petőfi Irodalmi Múzeum)

e-mail: magyartanarok@gmail.com

honlap: magyartanarok.wordpress.com

facebook: <https://www.facebook.com/MagyartanarokEgyesulete>

olvasási igény” megteremtéséről és fenntartásáról. E belső motiváció fontosságáról a korábbiakban nemigen esett szó.

A tervezet koherenciáját növeli, hogy mindkét résztantárgyban mindig egységesen három célban: kompetenciafejlesztésben (1), műveltségközvetítésben (2) és személyiségfejlesztésben (3) gondolkodik, s ezeknek pontosítja, konkretizálja, bontja ki az adott tanítási szakaszban betöltött tartalmát, szerepét. Csak helyeselhető – és megfelelő törvényi környezet, rugalmasabb tantervi szabályozás és adekvát taneszközrendszer létrejötte esetén a magyartanítás megújulását hozhatná –, hogy az **5-8. évfolyamon nem a műveltségközvetítés a főhangsúly, hanem a kompetenciafejlesztés és a személyiségfejlesztés**. Irodalomból először van szó az olvasás örömeinek előtérbe helyezéséről, s a korábbiaknál egyértelműbben a különböző befogadási és értelmezési stratégiákról, a művekhez vezető különböző kontextusokról. Az 5-8. évfolyamok ajánlott olvasmányai esetében az is jelzi a diákbefogadó felé fordulást, hogy a tervezet kiköti, hogy az olvasandó-feldolgozandó négy regény közül egy külföldi és egy kortárs legyen. Ezzel szerény mértékben ugyan, de **bekerült a tantervbe a kortárs ifjúsági irodalom**.

A különböző diákcsoportokhoz való alkalmazkodás szándékát, a paradigmaváltás lehetőségét hordozza, hogy a tervezet **nem bontja évfolyampárokra az anyagot és nem ad meg konkrét szerző- és műlistákat**. Ez elvben lehetővé tenné a differenciálást, a különböző kontextusokban való tanítást, a különféle tananyagkiválasztási és -elrendezési elvek érvényesülését. Az anyanyelvi alptanterv egyik korszerű vonása, hogy egy felsorolás szerint mintha a valóságos kommunikációnak megfelelően a „nyelvi szinteken” lefelé, a szövegtől a mondaton, a szószerkezeteken, a szavakon és szóelemeken át haladna a fonémák felé.

A kompetenciaközpontúságot segít komolyan venni, hogy az egyes területek, részkompetenciák **kidolgozott eredménycélokká** (a *learning objectives* közepesen szerencsés magyar fordítása) vannak lebontva.

Problémák, gyengeségek

1. A tervezet átfogó hibái

- A nemzeti alaptanterv **nem nemzeti alaptanterv**, mert a benne foglalt tananyagtartalom egy korosztály diákságának harmada-fele számára feldolgozhatatlan. A nemzetből kimarad a szakgimnáziumok jó része és a szakiskolák összessége.
- A fenti probléma egyenesen adódik a **műfajtévesztésből**. Nem magtanterv, mert nem csupán az alapvető kompetenciákat, műveltségterületi fejlesztési célokat tartalmazza, nem műveltségi minimumot. Az elsajátítani valók **aprólékos részletezése** lehetetlenné teszi a tervezet bevezetőjében megfogalmazott alapelvek megvalósulását. E téren teljesen egyetértünk a Civil Közoktatási Platform és a HAT véleményével: a „NAT-2018 a tartalmi szabályozásnak azt a paradigmáját képviseli, amely szerint **a tanulók által elsajátítandó műveltség egészét, vagy legalábbis a nagy részét mindenkire azonos módon és azonos tatalommal kell meghatározni**. Ez a >>totális műveltségátadási paradigmának<< nevezhető megoldás alapvetően problematikus a **differenciálás** szempontjából (a közös részletes célok, közös követelmények, közös tananyag érvényesítésével nem teszi lehetővé e tényezők tekintetében a személyre szabott fejlesztést, illetve a tanítandó tartalom nagy tömege – amely a pedagógusokat hagyományosabb és egyszerűbb módszerek alkalmazására ösztönzi – még a módszertani differenciálást is szinte lehetetlenné teszi). E paradigma képviselével a NAT-2018 is a rendkívül problematikus **központosítás eszköze, és a pedagógusi, intézményi autonómia további szűkítését szolgálja**, miközben az autonómiadeficit a mai magyar oktatás egyik legnagyobb tehertétele”.
- A NAT-ban (is) előírt **kötelező központi kerettanterv** mintegy visszavonja, érvényteleníti a tervezet első részének az egyéni tanulási utakról, a differenciálásról szóló korszerű elveit, s lezárja a különféle tanítási stratégiák, tananyagkiválasztási és -elrendezési lehetőségek számára nyitott utakat. Alternatív tanterveket csak „a választható, valamint az alapóraszámától eltérő időkeretben oktatott tantárgyak” esetében engedélyez.
- A tanulói túlterhelés csökkentésének jegyében a tervezet tovább rontja a művészeti tárgyak pozícióit, és elképesztő módon elhanyagolja a **médiatudatosság** fejlesztését. Megszünteti a *tánc és drámát* mint tantárgyat, a 9. és a 11. évfolyamon eggyel csökkenti

MAGYARTANÁROK EGYESÜLETE

1053 Budapest, Károlyi utca 16. (Petőfi Irodalmi Múzeum)

e-mail: magyartanarok@gmail.com

honlap: magyartanarok.wordpress.com

facebook: <https://www.facebook.com/MagyartanarokEgyesulete>

az irodalomórák számát, és nem ismeri **az önálló média- és mozgóképkultúra** tantárgyat, csupán az utolsó évfolyamokon szerepelteti választható tárgyként. A médiatudatosság a 2012-es NAT-ban még szerepelt a kiemelt nevelési célok között, ma már nem. Míg – az egyebekben sokkal kevésbé előremutató – 2012-es tantervben azt olvashattuk, hogy a *„médiatudatosságra nevelés az értelmező, kritikai beállítódás kialakítása és tevékenységközpontúsága révén felkészít a demokrácia részvételi kultúrájára és a médiumoktól is befolyásolt mindennapi élet értelmes és értelmező megszervezésére, tudatos alakítására”*, addig a most bírált tervezet csupán médiahasználatra nevelésről beszél, igen homályosan, s ezt is összemossa a digitális eszközhasználattal. A hiány az anyanyelvi kultúra tantárgy számára is igen releváns. **Ez a hiány a 21. század mediatizált világában mind az autonómiára nevelés, mind az állampolgári nevelés szempontjából megbocsáthatatlan.** A film is kevésszer említődik a tervezetben, a fikciós film alig. A magyar nyelv és irodalom tantárgyban sem kap teret, a vizuális nevelésben sem.

2. A magyar nyelv és irodalom tantárgy (Anyanyelvi kommunikáció és irodalmi műveltség) tervezetének hibái

- A kötelező kerettanterv valójában a születés pillanatában felszámolja az abból adódó lehetőséget, hogy a NAT nincsen évfolyamokra bontva. Az egyetlen kerettanterv egységesen fogja a tanítási tartalmakat az időben elosztani. Ezzel többek között 9-12.-ben lehetlenné teszi irodalomból a kronologikustól eltérő tanítási programokat. Az eltérő kontextusokban való tanítás lehetősége, **az új tananyagkiválasztási és tananyagelrendezési elvek szerinti építkezés elméletileg körvonalazott lehetősége megszűnik.** Természetesen a kronológia kizárólagosságának megszűnését előíró kötelező és egyetlen kerettanterv ugyanolyan rossz lenne, mint a kronológia kizárólagosságát bebetonozó. Egyesületünk többek között ezért javasolja sok éve a kötelező kerettanterv vagy a magára hagyott helyi tantervek helyett az **ajánlott mintatanterveket**, amelyek eltérő strukturális megoldásokat és az eltérő iskolákhoz (nem tágan értett iskolatípusokhoz!), tanulócsoporthoz való eredményes alkalmazkodást lehetővé tennék. Az egységes kerettanterv nem katalizálja, hanem ellehetetleníti a tanterv- és taneszközfejlesztést, a magyartanításban szükséges paradigmaváltást.

MAGYARTANÁROK EGYESÜLETE

1053 Budapest, Károlyi utca 16. (Petőfi Irodalmi Múzeum)

e-mail: magyartanarok@gmail.com

honlap: magyartanarok.wordpress.com

facebook: <https://www.facebook.com/MagyartanarokEgyesulete>

- Az **eredménycélokat alapvető területeken nem sikerült összhangba hozni a fejlesztési célokkal**. Így például hiába kap 5-8. között az olvasóvá nevelés és az olvasás örömeinek megtapasztalása kiemelt hangsúlyt, ha az *Irodalomértelmezés alapműveletei* című eredménycéllista hagyományos követelményei nem tudják tevékenységekre, részkompetenciákra lefordítani a fejlesztési célt.
- Hiába nincsenek műlisták a tervezetben, de **meghatározott műszámok vannak**. Ezek pedig ismét csak **ellentmondanak a kompetenciaközpontúság és a személyiségfejlesztés kiemelt céljának, az olvasóvá nevelés és a differenciálás igényének**. Az, hogy a diák 5. és 8. között „[e]l olvas és tanári segítséggel értelmez legalább negyven kisepikai művet (mese, monda, ballada, novella, regényrészlet stb.). Megismer legalább két elbeszélő költeményt. Tanári segítséggel elolvas és életkorának megfelelő módon értelmez legalább negyven lírai költeményt a klasszikus és kortárs magyar irodalomból, valamint a magyar és külföldi gyermekirodalomból” aligha teljesíthető minden tanulócsoportban, és aligha segíti elő az említett korszerű célokat. Természetesen van, ahol ez egyáltalán nem sok, de az alaptantervnek mindenhol teljesíthetőnek kell lennie. Emellett olvasóvá ma alighanem a regényolvasás nevel, aminek a műszámok tükrében kisebb a hangsúlya, mint a versolvasásnak. A tervezet 9. és 12. között legalább **100 verset, 6 drámát és 40 novellát**, regény- vagy esszérészletet ír elő – az öt egészében feldolgozott regény mellett. A 40 novella a mainál is jóval több, irreális, a 100 vers és a 6 dráma feldolgozása sok nem elit gimnáziumban és a szakgimnáziumok zömében túl nehéz feladatot jelent, és a szöveggel való interakció, a műről szerzett élmény helyett tanszövegek elsajátítására készíthet. Ilyen tananyagmennyiség mellett aligha lehet szó differenciálásról, egyéni tanítási utakról. A kerettanterv és a tankönyvek pedig minden valószínűség szerint villámgyorsan visszaírják a számok helyébe a hagyományos szerzői- és műlistát. Akkor viszont mi a jelentősége s haszna az új nemzeti alaptantervnek, a korszerű pedagógiai-didaktikai elveknek?

Javaslatunk elsősorban átfogóak, a tartalomszabályozás rendszerét, a nemzeti alaptanterv műfaját, a mintatantervek szükségességét, a programcsomagok fejlesztését illetőek lennének. Mindez azonban a Köznevelési törvény alapjaiban való megváltoztatását igényelné.

MAGYARTANÁROK EGYESÜLETE

1053 Budapest, Károlyi utca 16. (Petőfi Irodalmi Múzeum)

e-mail: magyartanarok@gmail.com

honlap: magyartanarok.wordpress.com

facebook: <https://www.facebook.com/MagyartanarokEgyesulete>

Így részletezésüket nem érezzük időszerűnek. Ami az egyes eredménycélok egy részének átfogalmazását, kiegészítését illeti, arról az Eszterházy Károly Egyetem fejlesztői csoportjának felkérésére október 31-ig írandó véleményünkben teszünk majd kísérletet.

Budapest, 2018. szeptember 30.

a Magyar tanárok Egyesületének választmánya